

ФІНАНСИ

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).
The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

УДК 349.3:364.6-057.36

JEL: K31, H55, H56

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2026.65.41-46>

Ірина ЧЕРНИШОВА, д-р екон. наук, ст. наук. співроб.

ORCID ID: 0000-0002-5958-7059

e-mail: i-tv@ukr.net

Центральний Науково-дослідний інститут Збройних Сил України, Київ, Україна

Іван МАРКО, д-р екон. наук, проф., заслужений економіст України

ORCID ID: 0000-0002-2590-3623

e-mail: marko.df.mo@gmail.com

Центральний Науково-дослідний інститут Збройних Сил України, Київ, Україна

Олександр ОСТАПЕНКО, канд. екон. наук

ORCID ID: 0000-0003-3194-0372

e-mail: ap080011@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ: ХРОНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ І СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Вступ. У статті розглянуто правове регулювання соціального захисту військовослужбовців Збройних сил України від років отримання незалежності України до сучасних умов повномасштабної війни. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адаптації чинної нормативно-правової бази до нових соціальних викликів, зокрема потреби справедливого й ефективного забезпечення військових і членів їхніх сімей в умовах ведення російсько-української війни.

Методи. У дослідженні використано нормативно-правовий аналіз для вивчення законодавчих актів, порівняльний аналіз для визначення циклів правового регулювання, а також документальний аналіз офіційних рішень, постанов та законопроектів, які стосуються соціального захисту військовослужбовців.

Результати. У статті механізм правового регулювання соціального захисту військовослужбовців зображено як циклічний процес із п'яти ключових етапів: ініціація проблеми, розроблення законодавства, його ухвалення, імплементація та моніторинг. На основі хронологічного аналізу, проведеного за період із 1991 до 2025 року, виокремлено п'ять основних циклів розвитку правового регулювання. Кожен із них характеризується зміною пріоритетів та оновленням соціальних гарантій відповідно до умов часу.

Висновки. Соціальний захист військовослужбовців в Україні є динамічною системою, що постійно адаптується до нових викликів. Сформована хронологія циклів дає змогу краще зрозуміти закономірності розвитку правового регулювання у цій сфері й може слугувати основою для подальших реформ. Особливої уваги вимагає сучасний, п'ятий цикл, спрямований на реабілітацію, психологічну підтримку та повернення військових до мирного життя після завершення бойових дій. Авторами систематизовано правове регулювання соціального захисту військовослужбовців ЗС України як циклічний механізм із п'ятьма етапами. Виокремлено п'ять хронологічних циклів розвитку (1991–2025), кожен із яких відповідає ключовим історико-політичним умовам. Запропоновано схему впровадження правового регулювання та хронологічну графіку циклів для візуалізації еволюції. Визначено напрями реформ п'ятого циклу з психологічної підтримки, реабілітації та реінтеграції військовослужбовців у мирне життя.

Ключові слова: соціальний захист, військовослужбовці, правове регулювання, соціальні гарантії, грошове забезпечення, законодавство України, механізм регулювання, циклічний процес, військова служба, поствоєнна адаптація, соціальна політика.

Вступ

На сьогодні тематика правового регулювання соціального захисту військовослужбовців Збройних сил України (далі – ЗС України) є доволі актуальною і такою, що потребує певного уточнення. В умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації залишається важливим питання належного рівня (справедливого) соціального захисту військовослужбовців та інших осіб, які боронять державний суверенітет України. Тому дослідження хронології впровадження механізму правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні надасть можливість з'ясувати, яким чином реалізується цей механізм і що необхідно зробити, щоб він працював і надалі. Важливо зазначити, що подання механізму правового регулювання соціального захисту військовослужбовців як циклічного процесу з

п'ятьма етапами (ініціація проблеми, розроблення законодавства, прийняття, імплементація, моніторинг) і виокремлення п'яти хронологічних циклів (відповідно 1991–2001, 2001–2014, 2014–2022, 2022–2025 рр., з 2025 р. й до сьогодні), кожен із яких відображає зміну пріоритетів соціальних гарантій у відповідь на суспільно-політичні виклики, є важливим елементом наукової новизни. Такий підхід забезпечує системний аналіз еволюції нормативно-правової бази та створює методологічну основу для планування реформ у сфері поствоєнної адаптації і реабілітації військовослужбовців.

Метою статті є дослідження хронології впровадження механізму правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні. Для досягнення цієї мети розв'язано низку часткових завдань. По-перше, механізм правового регулювання соціального захисту

військовослужбовців в Україні описано у вигляді циклічного процесу. По-друге, побудовано хронологію правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні за роки її незалежності. По-третє, у хронології виокремлено п'ять циклів правового регулювання за роки незалежності. Результати дослідження слугуватимуть основою для визначення правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні в сучасних реаліях.

Огляд літератури. Питанням упровадження механізму правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні присвячено багато публікацій. Зокрема, досліджено проблеми соціального захисту та забезпечення військовослужбовців ЗС України та членів їхніх сімей (Базиленко, Ленюський, & Маслянікова, 2024; Рядінська, & Епель, 2023; Джус та ін., 2023), проаналізовано зарубіжний досвід щодо забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців (Марко, Марко, & Чернишова, 2019) та окремі напрями соціального захисту військовослужбовців в Україні, наприклад фінансовий (Бандурка, 2023). Отже, для виявлення тенденцій і закономірностей під час упровадження механізму правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні необхідно глибше дослідити його хронологію.

Методи

У дослідженні застосовано: нормативно-правовий аналіз для дослідження чинного законодавства та норм, що регулюють соціальний захист військовослужбовців в Україні; порівняльний аналіз етапів упровадження механізму правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні для визначення його циклів; документальний аналіз для вивчення офіційних документів, рішень і постанов, що стосуються правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні за роки її незалежності та формування хронології впровадження цього механізму. Нормативно-правовий аналіз охоплює систематизацію законодавчих актів за

період з 1991 (прийняття перших базових законів після здобуття незалежності) до 2025 р. (актуальні зміни в умовах повномасштабної війни) з фокусуванням на законах України та постановах Кабінету Міністрів, що безпосередньо регулюють соціальний захист військовослужбовців (житло, грошове забезпечення, медичне обслуговування, пільги). Принцип відбору нормативних актів базувався на критеріях: 1) системоутворювальний характер (основні закони № 2011-XII, 2262-XII, 3551-XII); 2) реакція на кризові події (з 2014 р. – війна на Донбасі, з 2022 р. – повномасштабне вторгнення); 3) частота змін і обсяг соціальних гарантій. Порівняльний аналіз застосовувався для класифікації еволюції регулювання на п'ять циклів за критеріями: кризові історичні події революції; АТО/ООС; повномасштабна війна; зміна пріоритетів гарантій (від базових до реабілітаційних); інтенсивність законодавчих ініціатив (кількість актів на період). Документальний аналіз включає вивчення нормативних актів для побудови хронології та схем.

Результати

Упровадження механізму правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні можна зобразити у вигляді циклічного процесу, який містить певні етапи й інструменти (див. рис. 1).

На першому етапі відбувається ініціація проблеми, тобто виявляється соціальна потреба, яка виникає у результаті змін у суспільстві або політичній ситуації. У випадку правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні виявлена проблема буде потребувати вдосконалення або створення нових норм щодо соціального захисту військовослужбовців України. Для коректного й точного формулювання проблеми на цьому етапі слід проводити громадське й експертне обговорення (круглі столи, семінари, зустрічі заінтересованих сторін – фахівців, громадських організацій, ветеранських об'єднань тощо).

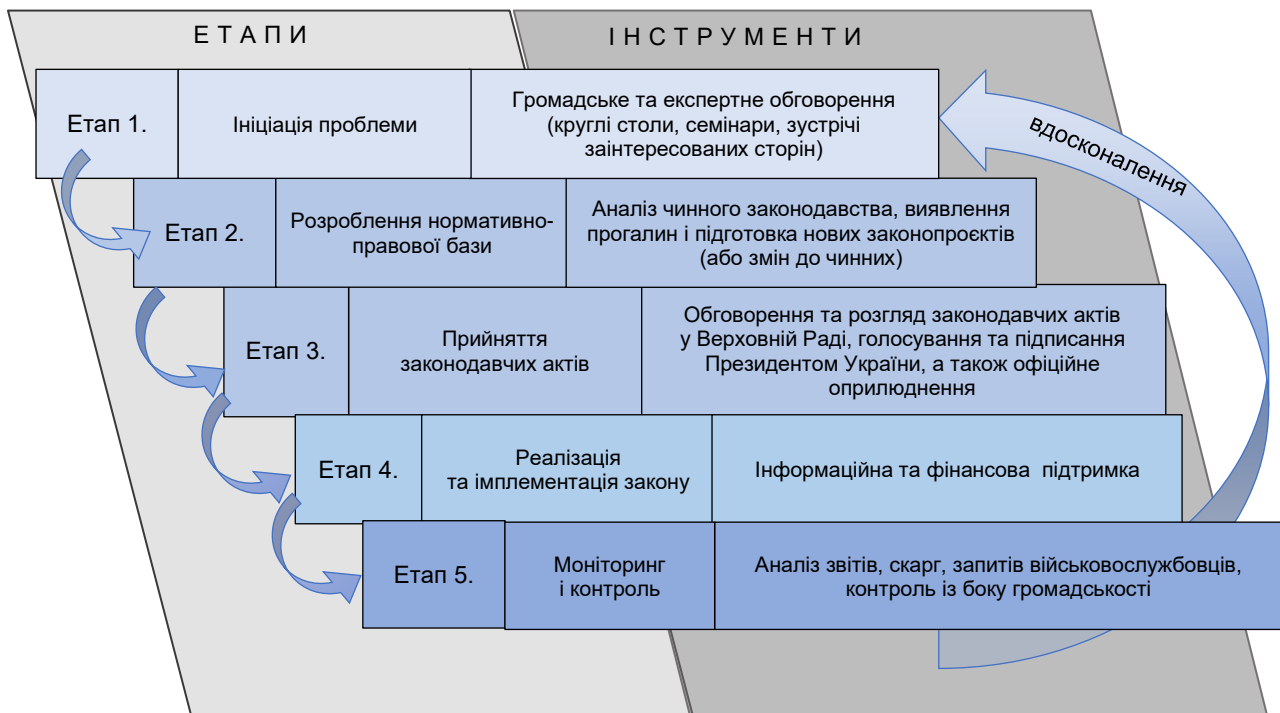

Рис. 1. Схема процесу впровадження правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні

Другий етап передбачає розроблення нормативно-правової бази з питань соціального захисту військовослужбовців в Україні. Для реалізації цього етапу необхідна підготовка законодавчих ініціатив, яка передбачає аналіз чинного законодавства, виявлення прогалин і підготовку нових законопроектів (або змін до чинних). При цьому мають бути залучені всі профільні міністерства й відомства, такі як Міністерство оборони України, Міністерство у справах ветеранів, Міністерство соціальної політики; Верховна Рада (її відповідні комітети) та інші заінтересовані органи виконавчої влади. Крім того, важливим на цьому етапі є проведення юридичної експертизи, яка передбачає перевірку проєктів нормативних актів на відповідність до Конституції та інших законів.

На третьому етапі здійснюється безпосереднє прийняття законодавчих актів стосовно соціального захисту військовослужбовців в Україні. Для цього спочатку розроблений законопроект має пройти обговорення у Верховній Раді, тобто він виноситься на розгляд і читання. Далі шляхом голосування закон мають ухвалити. Після ухвалення закон має бути підписаний Президентом України, після чого відбувається його офіційне оприлюднення. Наступним кроком стає розроблення підзаконних актів, тобто уряд має підготувати відповідні постанови, накази, інструкції тощо для реалізації положень нового закону на практиці.

Для успішної реалізації та імплементації закону (четвертий етап) необхідно розробити й упровадити механізми, у яких будуть визначені відповідальні органи, процедури забезпечення тощо. Крім того, необхідно забезпечити інформаційну підтримку нових законів шляхом

роз'яснення нововведень серед військових, наприклад безпосередньо у військових частинах, або проведенням консультацій у ЦНАПах тощо, а також передбачити необхідне фінансування (бюджетне забезпечення), закладаючи відповідні кошти в державний і місцеві бюджети.

На п'ятому етапі здійснюються моніторинг і контроль. Інструментами на цьому етапі можуть бути: оцінювання ефективності шляхом аналізу звітів, скарг, запитів військовослужбовців тощо; контроль із боку громадськості, коли громадські організації, омбудсмени, медіа контролюють дотримання норм.

Далі, у разі виявлення недоліків чи виникнення нових потреб, удосконалюється чинна нормативно-правова база шляхом коригуванням норм і внесення змін до законодавства, тобто необхідно створити новий цикл. Отже, кожен цикл процесу впровадження правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні містить п'ять етапів. Треба зазначити, що цикл може стосуватися як загалом усього процесу впровадження правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні, так і якогось окремого напрямку, наприклад їхнього пенсійного або медичного забезпечення. Розглянемо можливі цикли процесу впровадження правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні загалом за роки незалежності України.

Аналіз хронології правового регулювання соціального захисту військовослужбовців України за роки незалежності засвідчив, що період з 1991 до 2025 р. умовно можна поділити на п'ять циклів. Схематично це можна зобразити у вигляді графіка (рис. 2).

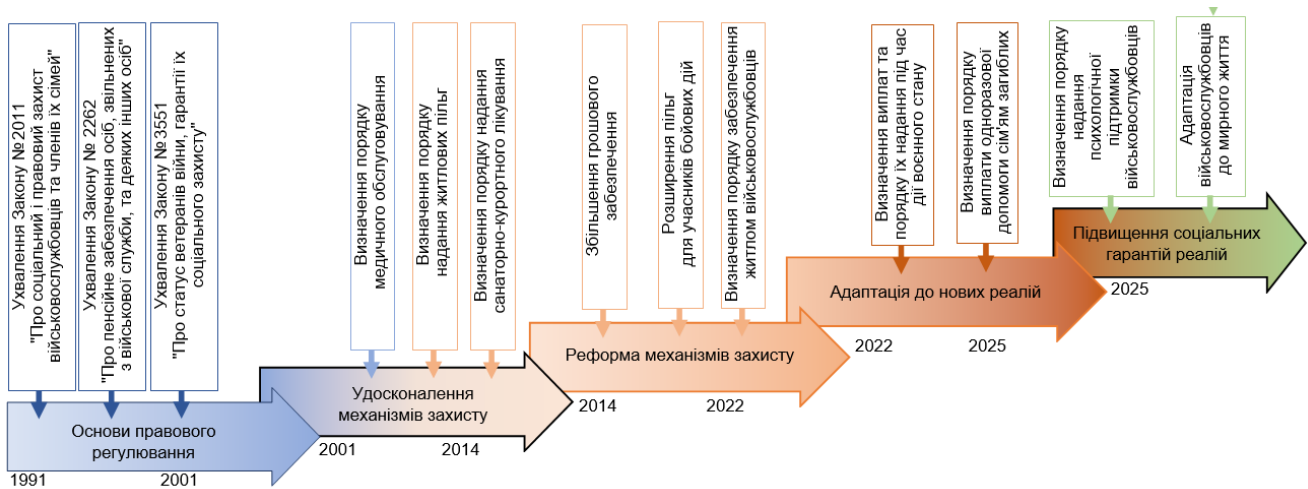

Рис. 2. Хронологія правового регулювання соціального захисту військовослужбовців України за роки її незалежності

У першому циклі було закладено основи державної політики у сфері соціального забезпечення військових і закріплено базові гарантії для них, зокрема щодо житла, грошового та пенсійного забезпечення, медичного обслуговування тощо. Верховна Рада ухвалила такі закони: "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей"; "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"; "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" (Верховна Рада... Про пенсійне забезпечення..., 1992; Верховна Рада... Про статус ветеранів..., 1993; Верховна Рада... Про вдосконалення грошового..., 1992; Верховна Рада... Про порядок обчислення..., 1992; Верховна Рада... Про соціальний захист..., 1991; Верховна Рада... Про посвідчення

членів..., 1993; Верховна Рада... Порядок надання медичної..., 1999).

Другий цикл передбачав удосконалення механізмів захисту військовослужбовців. Зокрема, у цей період було уточнено законодавство щодо медичного обслуговування військовослужбовців і встановлено порядок надання житлових пілг військовослужбовцям. Цей цикл характеризується прийняттям низки постанов Кабінету Міністрів України й наказів Міністерства оборони України, які уточнювали та роз'яснювали порядок надання грошового й пенсійного забезпечення, медичного обслуговування, забезпечення житлом і надання санаторно-курортного лікування для військовослужбовців (Верховна Рада... Про забезпечення військовослужбовців..., 2006; Верховна Рада... Про санаторно-курортне..., 2011; Верховна Рада...

Про одноразову грошову..., 2013; Верховна Рада... Про компенсацію за найом..., 1991).

Третій цикл розпочався із настанням збройного конфлікту на Донбасі. Виникла необхідність реформування механізмів захисту військовослужбовців, що мали підтримати учасників бойових дій і сім'ї військовослужбовців, які загинули. На цьому етапі було розширено перелік пільг для учасників бойових дій і уточнено відповідне законодавство шляхом внесення змін до чинного (Верховна Рада... Деякі питання забезпечення..., 2015; Верховна Рада... Про компенсацію за неотримане..., 2016; Верховна Рада... Про забезпечення військовослужбовців..., 2016; Верховна Рада... Про грошове забезпечення..., 2017).

Четвертий цикл настав із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 р. Держава була змушена екстрено відреагувати на ситуацію та адаптуватися до змін, зокрема новими соціальними гарантіями. Тому вже 28 лютого 2022 р. Кабінет Міністрів ухвалив Постанову № 168 "Питання деяких виплат військовослужбовцям під час воєнного стану". Вона передбачила одноразові виплати сім'ям загиблих, виплату грошового забезпечення за зниклих

безвісти, а також щомісячні допомоги пораненим і неповним сім'ям. Крім того, згодом були вдосконалені виплати при пораненнях та інвалідності (Верховна Рада... Питання деяких виплат..., 2022; Верховна Рада... Про надання психологічної..., 2022; Верховна Рада... Про затвердження Порядку речового..., 2024).

Нині відбувається перехід у п'ятий цикл, який обумовлений необхідністю надання психологічної підтримки військовослужбовцям та їхнім родинам унаслідок тривалої війни. Крім того, із закінченням війни та настанням відбудовчого періоду виникнуть нові проблеми, такі як одночасне звільнення великої кількості військовослужбовців та їх адаптація до мирного життя, що буде вимагати уточнення законодавства та внесення відповідних змін.

Отже, хронологічний аналіз нормативно-правових актів засвідчив наявність п'яти ключових циклів розвитку правового забезпечення соціального захисту військовослужбовців із 1991 по 2025 р. Кожен із цих циклів відповідає конкретним історико-політичним умовам і потребам: від закладення основ законодавства до екстреного реагування на війну й формування політики післявоєнного періоду. Узагальнені результати наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Ключові цикли правового регулювання соціального захисту військовослужбовців ЗС України (1991–2025)

Цикл	Часові межі	Події	Ключові нормативні акти	Нові соціальні гарантії
1-й	1991–2001	Здобуття незалежності	Закони України № 2011-XII, 2262-XII, 3551-XII; постанова КМУ № 332	Базові гарантії: житло, пенсії, медобслуговування, статус ветеранів
2-й	2001–2014	Стабілізація ЗСУ	Постанови КМУ № 1081, 446, 450, 975	Деталізація житлових пільг, санаторно-курортне лікування
3-й	2014–2022	АТО, ООС	Постанови КМУ № 728, 178, 704	Розширення пільг для учасників бойових дій, компенсації родинам полонених / загиблих
4-й	2022–2025	Повномасштабна війна	Постанова КМУ № 168, 1338, 1234	Виплати сім'ям загиблих / поранених, психологічна підтримка
5-й (перехідний)	із 2026 до сьогодні	Післявоєнна відбудова	Прогнозовані реформи	Реабілітація, професійна перепідготовка, реінтеграція в мирне життя

Дискусія і висновки

Результати дослідження підтверджують циклічний характер правового регулювання соціального захисту військовослужбовців ЗС України, що охоплює п'ять етапів і відповідає динамічним безпековим викликам. На відміну від традиційних підходів, зосереджених на окремих пільгах чи грошовому забезпеченні (Базиленко, Ленюський, & Маслянікова, 2024; Бандурка, 2023), запропонована модель забезпечує комплексну систематизацію еволюції норм, виявляючи закономірності реакції держави на кризи. Порівняно з дослідженнями зарубіжного досвіду (Марко, Марко, Чернишова, 2019), українська система демонструє подібну циклічність. Наприклад, у США пост'єтнамські реформи (1970-ті рр.) робили акцент на психологічній реабілітації, аналогічно прогнозованому п'ятому циклу в Україні. Водночас залишаються виклики реалізації: недостатнє бюджетне забезпечення, розрив між нормами та практикою, потреба емпіричних даних про ефективність (статистика звернень, судових справ). У перспективі доцільно здійснити кількісний аналіз циклів (індекс забезпеченості) і компаративні дослідження з ЄС-моделями для гармонізації стандартів.

Отже, доцільно зробити такі висновки:

1) соціальний захист військовослужбовців є динамічною системою, що адаптується через циклічний механізм із п'ятьма етапами;

2) хронологія охоплює п'ять циклів (1991–2025) – від базових гарантій до реагування на війну та підготовки до реабілітації;

3) запропонована модель слугує основою для реформ, особливо п'ятого циклу: психологічна підтримка, соціальна інтеграція, професійна перепідготовка;

4) необхідне посилення реалізації норм через моніторинг, ресурси та прозорість.

Внесок авторів: Ірина Чернишова – концептуалізація дослідження, аналіз літератури, побудова та опис процесу впровадження правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні; Іван Марко – аналіз літератури, опис хронології впровадження правового регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні; Олександр Остапенко – збирання емпіричних даних, проведення емпіричного дослідження та його аналіз.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

Базиленко, А. К., Ленюський, Д. О., & Маслянікова, І. В. (2024). Особливості системи соціального захисту та соціального забезпечення військовослужбовців ЗС України. *Актуальні проблеми економіки*, 12(282/2), 6–17. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-2-282-6-17>
Бандурка, О. М. (2023). Правові засади визначення завдань і принципів фінансового захисту військовослужбовців в Україні. *Форум права*, 76(3), 71–78. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10041164>

Верховна Рада України. (1991). *Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей*. Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>

Верховна Рада України. (1992). *Про вдосконалення грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України*. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.1992 № 332. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-92-п>

Верховна Рада України. (1992). *Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб*. Закон України від 09.04.1992 № 2262-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12>

Верховна Рада України. (1992). *Про порядок обчислення виступу років*. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.1992 № 393. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-92-п>

Верховна Рада України. (1993). *Про посвідчення членів сімей військовослужбовців*. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.05.1993 № 379. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-93-п>

Верховна Рада України. (1993). *Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту*. Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>

Верховна Рада України. (1999). *Про затвердження Порядку надання медичної допомоги*. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.10.1999 № 1923. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1923-99-п>

Верховна Рада України. (2006). *Про забезпечення військовослужбовців житлом*. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2006 № 1081. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-2006-п>

Верховна Рада України. (2011). *Про санаторно-курортне лікування військовослужбовців*. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 № 446. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446-2011-п>

Верховна Рада України. (2013). *Про компенсацію за найом житла*. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 450. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2013-п>

Верховна Рада України. (2013). *Про одноразову грошову допомогу у разі загибелі*. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2013 № 975. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-2013-п>

Верховна Рада України. (2015). *Деякі питання забезпечення житлом військовослужбовців*. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 № 728. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2015-п>

Верховна Рада України. (2016). *Про забезпечення військовослужбовців, захоплених у полон*. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 884. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/884-2016-п>

Верховна Рада України. (2016). *Про компенсацію за неотримане речове майно*. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 № 178. <https://ips.ligazakon.net/document/KP160178>

Верховна Рада України. (2017). *Про грошове забезпечення військовослужбовців*. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 № 704. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-п>

Верховна Рада України. (2022). *Питання деяких виплат військовослужбовцям*. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 168. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-п>

Верховна Рада України. (2022). *Про надання психологічної допомоги ветеранам*. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 № 1338. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-п>

Верховна Рада України. (2024). *Про затвердження Порядку речового, медичного, психологічного та соціального забезпечення військовослужбовців*. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.10.2024 № 1234. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1234-2024-п>

Джус, О. А., Золотарьова, М. К., Копотун, І. М., Макарова, Т. П., Микитюк, М. А., Павлюк, О. О., & Шевченко, А. М. (2023). *Державні гарантії захисту соціальних прав військовослужбовців і членів їх сімей*. ВД "Професіонал".

Марко, І. Ю., Марко, Є. І., & Чернишова, І. М. (2019). Зарубіжний досвід забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців. *Збірник наукових праць ЦВСД НУОУ*, 2(66), 135–142.

Рядінська, В. О., & Епель, О. В. (2023). Соціальний захист військовослужбовців в Україні: шляхи удосконалення. *Юридичний бюлетень*, 29, ст. 13. <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.13>

References

Bandurka, O. M. (2023). Legal basis for determining the tasks and principles of financial protection of military personnel in Ukraine. *Law Forum*, 76(3), 71–78 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10041164>

Bazilenko, A. K., Lenyusky, D. O., & Maslyanikova, I. V. (2024). Features of the social protection and social security system for military personnel of the Armed Forces of Ukraine. *Current problems of economics*, 12(282/2), 6–17 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-2-282-6-17>

Dzus, O. A., Zolotariova, M. K., Kopotun, I. M., Makarova, T. P., Mykityuk, M. A., Pavliuk, O. O., & Shevchenko, A. M. (2023). *State guarantees for the protection of the social rights of military personnel and their families*. Professional Publishing House [in Ukrainian].

Marko, I. Yu., Marko, Ye. I., & Chernyshova, I. M. (2019). Foreign experience in providing social guarantees for military personnel. *Collection of scientific works of the Central Military-Political Academy of the National University of Ukraine*, 2(66), 135–142 [in Ukrainian].

Ryadinska, V. O., & Eppel, O. V. (2023). Social protection of military personnel in Ukraine: ways to improve. *Legal Bulletin*, 29, article 13 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.13>

Verkhovna Rada of Ukraine. (1991). *On social and legal protection of military personnel and their families*. Law of Ukraine dated 20.12.1991 No. 2011-XII [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>

Verkhovna Rada of Ukraine. (1992). *On improving the monetary allowance of servicemen of the Armed Forces of Ukraine*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 16.06.1992 No. 332 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-92-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (1992). *On pension provision for persons discharged from military service and certain other persons*. Law of Ukraine dated 09.04.1992 No. 2262-XII [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12>

Verkhovna Rada of Ukraine. (1992). *On the procedure for calculating length of service*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 393 of 17 July 1992 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-92-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (1993). *On the certification of family members of military personnel*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 379 of May 28, 1993 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-93-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (1993). *On the status of war veterans and guarantees of their social protection*. Law of Ukraine dated 22.10.1993 No. 3551-XII [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>

Verkhovna Rada of Ukraine. (1999). *On approval of the Procedure for providing medical care*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1923 of October 18, 1999 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1923-99-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2006). *On providing military personnel with housing*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1081 of 03.08.2006 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1081-2006-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2011). *On sanatorium and resort treatment for military personnel*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 446 of 27.04.2011 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/446-2011-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2013). *On compensation for renting accommodation*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 450 of 26 June 2013 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2013-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2013). *On one-time financial assistance in case of death*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 975 of 25 December 2013 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-2013-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2015). *Certain issues of providing housing for military personnel*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 728 of 02.09.2015 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2015-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2016). *On compensation for unclaimed property*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 178 of 16.03.2016 [in Ukrainian]. <https://ips.ligazakon.net/document/KP160178>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2016). *On providing for military personnel taken prisoner*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 884 of November 30, 2016 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/884-2016-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *On the financial support of military personnel*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 704 of 30 August 2017 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). *Issues of certain payments to military personnel*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 168 of 28 February 2022 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). *On the provision of psychological assistance to veterans*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1338 of 29 November 2022 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-п>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). *On approval of the Procedure for material, medical, psychological, and social support for military personnel*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1234 of October 29, 2024 [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1234-2024-п>

Отримано редакцією журналу / Received: 31.01.26

Прорецензовано / Revised: 06.02.26

Схвалено до друку / Accepted: 19.02.26

Опубліковано / Published: 30.03.26

Iryna CHERNYSHOVA, DSc (Econ.), Senior Research
ORCID ID: 0000-0002-5958-7059
e-mail: i-tv@ukr.net
Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Ivan MARKO, DSc (Econ.), Prof., Honored Economist of Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-2590-3623
e-mail: marko.df.mo@gmail.com
Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Oleksandr OSTAPENKO, PhD (Econ.)
ORCID ID: 0000-0003-3194-0372
e-mail: ap080011@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

EVOLUTION OF THE SOCIAL PROTECTION SYSTEM FOR SERVICEMEN OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE: A CHRONOLOGICAL ANALYSIS AND CONTEMPORARY CHALLENGES

B a c k g r o u n d . *The article examines the legal regulation of social protection of servicemen of the Armed Forces of Ukraine from the time of Ukraine's independence to the current conditions of full-scale war. The relevance of the study is driven by the need to adapt the existing legal and regulatory framework to new social challenges, particularly the need for fair and effective provision for military personnel and their families during the ongoing russian-Ukrainian war.*

M e t h o d s . *The study employs legal and regulatory analysis to examine current legislation, comparative analysis to identify regulatory cycles, and document analysis of official decisions, resolutions, and legislative proposals related to the social protection of servicemen.*

R e s u l t s . *The article presents the legal regulation mechanism of social protection for servicemen as a cyclical process comprising five key stages: problem initiation, legislative development, adoption, implementation, and monitoring. Based on a chronological analysis covering the period from 1991 to 2025, five major cycles in the legal regulation development have been identified. Each cycle is characterized by shifts in priorities and renewal of social guarantees in response to evolving circumstances.*

C o n c l u s i o n s . *Social protection for military personnel in Ukraine is a dynamic system that is constantly adapting to new challenges. The established chronology of cycles enables a better understanding of the patterns of legal regulation development in this area and can serve as a foundation for further reforms. The current fifth cycle, aimed at rehabilitation, psychological support, and the return of military personnel to peaceful life after the end of hostilities, requires particular attention. The authors have systematized the legal regulation of social protection for servicemen of the Armed Forces of Ukraine as a cyclical mechanism with five stages. Five chronological cycles of development (1991–2025) have been identified, each corresponding to key historical and political conditions. The authors propose a scheme for the implementation of legal regulation and a chronological schedule of cycles to visualize the evolution. The directions of reforms for the fifth cycle are determined from among psychological support, rehabilitation, and reintegration of military personnel into peaceful life.*

K e y w o r d s : *social protection, servicemen, legal regulation, social guarantees, financial support, Ukrainian legislation, regulatory mechanism, cyclical process, military service, post-war adaptation, social policy.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.